Uluslararası Hukuk Bağlamında Kriz Anlarında Gazeteciler: Adem Yavuz Örneği

Arş. Gör. Burak Erdoğan
Ankara Üniversitesi
ORCID: 0009-0006-6211-0725

Büşra Selin Kartal
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
ORCID: 0009-0008-4619-9998

Savaş kavramının değişimi; savaşa katılan gruplar, savaşın kuralları, etki alanı ve kullanılan teknolojiler gibi savaşa dair unsurların da dönüşümüne neden olmuştur. Hâlihazırda çok katmanlı bir yapıda incelenebilecek savaş bu değişim ve dönüşümlerle birlikte farklı aktörlerin ve onların deneyimlerinin açığa çıktığı bir alana evrilmiştir. Savaşlarda modern anlamda gazeteciliğin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan bir diğer aktör gazeteciler olmuştur. Barış zamanlarında "halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkını elde edebilmesi" adına haber akışını sağlayan gazeteci, barış ortamında da görece engellerle karşılaşarak gerçekleştirdiği bu görevini savaş ortamında daha ağır koşullarda devam ettirmektedir.

Savaş ortamında görev yapan gazeteci yalnızca savaş anına değil fakat savaşın öncesi ve sonrasını da kapsayacak bir sürece dahil olur. Fakat bu dahil oluş gazetecilere yönelik tehditlerin artışını da beraberinde getirmektedir. Süreç içerisinde silahlı çatışmaya taraf olmayan gazetecilerin savaş ortamında çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalmış olmaları fakat savaşın taraflarından birisi olmamaları gazetecilere yönelik muamelenin ne şekilde olması gerektiğiyle ilgili düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Savaşın uluslararası bir kavram olması sebebiyle uluslararası hukuk kurallarının bağlayıcı olduğu gazetecilere yönelik muamelelere ilişkin kurallar belirlenmiştir.

Savaş ortamında gazetecilerin durumunu belirleyen kurallar, savaş kurallarının düzenlendiği uluslararası hukuk metinlerinde bulunmaktadır. Bu tarz bir düzenlemeyle ilk olarak 1907 tarihli Kara Harbinin Kanunu ve Adetleri Hakkında Lahey Sözleşmesi'nde karşılaşılmaktadır. Sözleşmede gazeteciler için düzenlenmiş ayrıca bir maddeye rastlanılmazken, gazeteciler Ek Protokolün 13. maddesinde orduya eşlik eden, ancak onun bünyesine mensup olmayan kişiler arasında sayılmaktadır. Buna göre bu kişiler "düşman tarafından ele geçirilip alıkonulmaları uygun bulunursa ve alıkonulan kişiler ona eşlik eden ordunun mensup olduğu askeri güç tarafından verilen bir belgeye sahipse o zaman savaş tutsağı haklarını kullanırlar." Gazeteciler dışında başka grupları da kapsayan bu madde gazetecilerin savaşta esir düşmeleri durumunda haklarını da açık bir şekilde belirtmemektedir. Nitekim kapsayıcılığı düşük olan bu madde, dünya savaşlarının da etkisi ile yetersiz kalmış ve yeni uluslararası hukuk metinlerine ihtiyaç duyulmuştur. Günümüzde de savaş hukukunun bağlayıcı metinlerinden birisini oluşturan 1949 tarihli III. Cenevre Sözleşmesi'nin 4 A (4) maddesinde savaş esirleri kategorisinde yer alan gazetecilerle ilgili hükümler "silahlı kuvvetlere fiilen üye olmaksızın eşlik eden kişilere refakat ettikleri silahlı kuvvetler tarafından ekteki modele benzer bir kimlik kartı verilecektir." şeklinde

düzenlenmiştir. 9 Aralık 1970 tarihinde ilgili sözleşmede yapılan değişikliklerle birlikte 2673/25 sayılı karar doğrultusunda "hangi taraftan olursa olsunlar savaş muhabirlerinin esir alınamayacağı, yanlışlıkla alınsa dahi esir tutulamayacakları" kabul edilmiştir.
Çalışmanın ana konusunu oluşturan savaş durumunda, incelenecek zaman aralığında gazetecilere yönelik muameleler yukarıda anılan metinlerle düzenlenmiştir. Fakat diğer uluslararası hukuk kurallarında olduğu üzere bazı vakalarda ülkelerin kurallara riayet etmediği görülmektedir. Bu durum savaşın bir tarafı olmayan gazetecilere yönelik savaş suçlarının işlenmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu vakalardan birisi olan Kıbrıs Barış Harekâtı'na gazeteci olarak katılan Adem Yavuz'un Rum askerleri tarafından alıkonulması ve şehit edilişi çalışma kapsamında uluslararası hukuk bağlamında ele alınacak ve tartışılacaktır.
Kıbrıs Barış Harekâtı'na giden süreci, adanın ilk defa Birleşik Krallık tarafından kiralandığı 1878 tarihli Kıbrıs Sözleşmesi'ne kadar götürmek mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağıldığı ve hükmettiği topraklarda farklı siyasi teşekküllerin oluşmasıyla birlikte, imparatorluğun geride bıraktığı topraklarda çeşitli çatışma ve değişimlere şahit olunmuştur. Kuşkusuz bu çatışmanın bir kısmı da 16. yüzyılda Türk hakimiyetine geçen ve o tarihten itibaren Türklerin meskûn bulunduğu Kıbrıs adasında gerçekleşmiştir. Kıbrıs'ta tek devletli çözüm arayışı, 20. yüzyıl boyunca adadan Türklerin sürgün, ayrımcılık yahut sistematik saldırılar ile adadaki varlıklarının seyreltilmesi olarak anlaşılmış ve soydaşlarına karşı gerçekleşen sistematik saldırılara karşı Türkiye; Demokrat Parti iktidarınca Kıbrıs etrafında çeşitli müzakerelere girmiş, 1960'lı yıllarda kısmi zamanlı müdahale teşebbüslerinde bulunmuş ve en son adadaki Türk varlığına karşı yükselen şiddet olaylarına karşı 1974 yılında I. ve II. Kıbrıs Barış Harekâtını gerçekleştirmiştir. Bu harekâtlar süresince adaya birçok farklı ülkeden gazeteciler yoğun ilgi göstermiş, bu ilgi farklı durumlarda istenmeyen sonuçları beraberinde getirmiştir.
ANKA Haber ajansı muhabiri Adem Yavuz örneği, Kıbrıs'ta yaşanan çatışma anında gerçekleşen gazetecilere yönelik uluslararası hukuka aykırı durumlara örnek teşkil etmektedir. Yavuz, haber yetiştirmek için gazeteci arkadaşları Ergin Konuksever ve Cengiz Kapkın ile birlikte adalı sivillerle Lefkoşa'ya hareket ederken içlerinde bulundukları araç ağır ateş almış, ardından araçtaki yaralanan gazeteciler esir alınmıştır. Esir ve yaralı durumdayken bir Rum askeri tarafından taramalı tüfek ile yakın mesafeden midesinden vurulan Adem Yavuz ise şehit olmuştur. Örnek olarak Adem Yavuz seçilmekle birlikte adada esir alınan Türk gazeteci sayısı 13'e dayanmıştır. Bu örnekler üzerinden kaos ve kriz anlarında gazetecilerin karşılaştığı durumlar, uluslararası hukukun savaş anlarındaki geçerlilikleri ve gazetecilerin savaş dönemleri karşılaştığı zorluklar betimleyici analiz yöntemiyle açıklanacak ve uluslararası hukuk bağlamında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Gazeteciler, Kıbrıs, Kıbrıs Barış Harekâtı, Adem Yavuz.

Kaynakça

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi," accessed on April 12, 2024, https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html

Journalists in Moments of Crisis in the Context of International Law: The Case of Adem Yavuz

Arş. Gör. Burak Erdoğan
Ankara University
ORCID: 0009-0006-6211-0725

Büşra Selin Kartal
Presidency of Turks Abroad and Related Communities
ORCID: 0009-0008-4619-9998

The transformation of the concept of war has led to the change of the elements of war such as the groups participating in war, the rules of war, the sphere of influence and the technologies used. With these adjustments and transformations, war—which is already subject to multi-layered structural analysis—has changed and become a domain in which various actors and their experiences are revealed. As journalism has evolved in the contemporary sense, journalists are now involved in conflicts as additional players. The journalist's obligation to maintain the flow of news during peacetime so that "the public to have the right to receive accurate news and information" is carried out during times of war, albeit in more hazardous circumstances in wartime.

Journalists working in a war environment are involved not only in the moment of war, but also in a process that covers pre- and post-war phases. However, this involvement brings with it an increase in threats against journalists. Regulating the treatment of journalists has become vital due to the fact that they are not parties to the armed conflict but nonetheless suffer numerous risks in a war setting. Since war is an international concept, rules regarding the treatment of journalists, which are binding under international law, have been determined.

The rules determining the status of journalists in a war environment are found in international law texts where the rules of war are regulated. The first such regulation is found in the Hague Convention on the Laws and Customs of War on Land of 1907. While there is no separate article for journalists in the Convention, journalists are listed in Article 13 of its Additional Protocol as “individuals who follow an army without directly belonging to it”. According to Article 13 of the Additional Protocol, if the journalists are captured by the enemy and their detention is deemed appropriate, the detainee shall enjoy the rights of a prisoner of war if he or she possesses a document issued by the military power to which the army he or she is accompanying belongs. This article, which also covers groups other than journalists, does not clearly specify the rights of journalists in case they are captured in war. As a matter of fact, this article, which has a low inclusiveness, has been insufficient with the impact of the world wars and new international law texts have been needed. The provisions regarding journalists in the category of prisoners of war in Article 4 A (4) of the 1949 Geneva Convention states that "persons accompanying the armed forces without being actually members of the armed forces will be issued with an identity card similar to the attached model by the armed forces they accompany." On December 9, 1970, the Convention was amended by Resolution 2673/25, which stipulated that "war correspondents, regardless of which side

they belong to, shall not be taken prisoner, nor shall they be held prisoner even if taken by mistake".

The treatment of journalists in case of war, which is the main subject of this study, is regulated by the above-mentioned texts at the studied timescale. However, as with other rules of international law, it is observed that in some cases countries fail to abide by the regulations. This situation results in war crimes being committed against journalists who are not a party to the war. In this study, one of these cases, the detention and martyrdom of Adem Yavuz, who participated in the Cyprus Peace Operation as a journalist and martyred by Greek soldiers will be discussed in the context of international law.

The process leading to the Cyprus Peace Operation can be traced back to the Cyprus Convention of 1878, when the island was first leased by the United Kingdom. With the dissolution of the Ottoman Empire and the formation of different political entities in the lands it ruled, various conflicts and changes have been witnessed in the lands left behind by the empire. Undoubtedly, part of this conflict took place on the island of Cyprus, which came under Turkish rule in the 16th century and has been inhabited by Turks since then. Throughout the 20th century, the search for a one-state solution in Cyprus was understood as the dilution of the presence of Turks on the island through exile, discrimination or systematic attacks. As a result of the systematic attacks against its compatriots, Türkiye entered into various negotiations around Cyprus under the Demokrat Party government, attempted intervention in the 1960s, and lastly carried out the I. and II. Cyprus Peace Operations in 1974 after the rising violence against the Turkish presence on the island. Journalists from a wide range of nations expressed a considerable deal of interest in the island throughout these operations, which in several cases led to unfavorable outcomes.

The case of Adem Yavuz, a reporter for the ANKA News Agency, is an example of a violation of international law against journalists during the conflict in Cyprus. While Yavuz, along with his journalist friends Ergin Konuksever and Cengiz Kapkın, were moving to Lefkoşa with local civilians to report news, the vehicle they were in took heavy fire, and then the journalists in the vehicle were taken as captives. Adem Yavuz, who was shot in the stomach from close range with a machinegun by a Greek soldier while he was captive and wounded, eventually became a martyr. Although Adem Yavuz was chosen as an example, the number of Turkish journalists taken captive on the island has reached 13. Through these examples, the situations faced by journalists in times of chaos and crisis, the validity of international law in times of war and the difficulties faced by journalists in times of war will be explained through descriptive analysis and discussed in the context of international law.

Keywords: International Law, Journalists, Cyprus, Cyprus Peace Operation, Adem Yavuz.

References

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi,” accessed on April 12, 2024, https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html